

ALKIŞ, Yıldırım (2014). “Anadolunun Fethi ve Şehit Ebu’l-Hasan Harakanî”. *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması*. 26-28 Mayıs 2014. Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı (TDKB). Eskişehir ss.607-611 (<http://bilgelerzirvesi.org>).

Yıldırım ALKIŞ*

ANADOLUNUN FETHİ VE ŞEHİT EBU’L-HASAN HARAKANÎ

Fitne(den eser) kalmayınca, din de yalnız Allah’ın oluncaya kadar onlarla savaşın.⁴⁶⁶
“Allah yolunda öldürülenlere: ‘Onlar ölüdür’ demeyin. Hakikatte onlar diridirler fakat siz bilemezsiniz.”⁴⁶⁷ gibi ayeti kerimeler ve Resulü Ekrem Efendimiz’in (sav) :

“Kim, İslamiyet daha yüce olsun diye savaşır (mücadele ederse) o Allah’ın yolundadır, (diğerleri değildir).”⁴⁶⁸

“Allah yolunda cihad edenler için Allah Teala cennette yüz derece yaratmıştır. Her derecenin arası yerle gök arası kadardır.”⁴⁶⁹ gibi hadis-i şerifleri cihad etmeyi ve Allah yolunda savaşarak şehid olmayı müslümanlar için bir ideal haline getirmiş ve dünyanın dört bir tarafına seferler düzenlemişlerdir.

“Elbette Kostantiniyye fetholunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan ve onun askeri ne güzel askerdir.”⁴⁷⁰ Hadis-i şerifi ise İstanbul’un ve Anadolu topraklarının fethinin önemini ve kıymetini bir kat daha değerli kılmıştır.

Bu amaçla kimi komutanlar silahla, kimi gönül erleri sevgi yoluyla başta İstanbul olmak üzere tüm Anadoluyu fethetme gayreti içinde olmuşlardır. Anadolu ilk defa Hz. Ömer zamanında başkomutan Ebu Ubeyde b. Cerrah’ın Suriye’yi fethi esnasında İslam’la tanışmıştır. Ebu Ubeyde’nin görevlendirdiği Halid Bin Velid,

* Kars İl Milli Eğitim Müdürü.

⁴⁶⁶ -Bakara,193

⁴⁶⁷ -Bakara,154

⁴⁶⁸ -Buhari, İlim: 45

⁴⁶⁹ -Buhari, Cihad: 4

⁴⁷⁰ - Ahmed b. Hanbel, Müsned, sh: 4/335

Adana ve Maraş'a kadar gelmiştir.⁴⁷¹ Anadolu topraklarının daha geniş bir alanda İslam'la tanışması, buluşması her ne kadar Ahmet Yesevi'nin (1093-1166) talebeleri (Horasan Erenleri) vasıtasıyla olduğu yönünde yaygın bir kanaat var ise de bundan yıllar önce Ahmet Yesevi'nin hocalarının hocası Ebu'l-Hasan Harakani (960-1033)⁴⁷² ve onun talebeleriyle Anadolu'nun manevi fütühatının başladığı sahil kaynaklardan anlaşılmaktadır.

Ebu Said Ebu Hayr anlatıyor: “Ebubekir Cüzfi'nin yanına gittim. Bize hadis rivayet et dedim. Bir kitap çıkardı ve şu hadisi oku dedi: ‘Ulu Allah’ın iki ordusu var, biri gökte, öbürü yerde. Birincisinin üniformaları yeşil, ikincisinin karagahı Horasan’dadır. Yeryüzünün efendileri Horasan ordusu erenleri olup bütün yeryüzünü irşad etmek isterler.’”⁴⁷³

Ebu'l-Hasan Harakani Anadolu'ya 1018 de başlayan Selçuklu akınlarıyla birlikte gelmiş,⁴⁷⁴ orduyla tekrar dönmeyerek o günkü Bizans topraklarında çadır kurup gönüllere nüfuz eden sevgi uslubuyla yöre halkını irşada başlamıştır.

Mevlana Celaleddin Rumi'ye (1207-1273) atfedilen:

“Gel, gel, her ne olursan ol gel!

İnançsız da, putperest de olsan gel!

Burası umutsuzluk dergahı değil!

Yüz kere bozsan da tevbeni, yine gel!”

sözüne de kaynaklık eden,

“Her kim bu dergaha gelirse ekmeğini verin, inancını (dinini, mezhebini, meşrebini) sormayın. Zira Allah katında ruh taşımaya layık herkes Ebu'l-Hasan'ın sofrasından (ekmek) yemeye layıktır.”⁴⁷⁵

diye çadırının (dergahının) girişine yazdırarak tebliğinin temelini oluşturan “sadece insanlara değil, hayvanlara dahi nüfuz eden sevgi

⁴⁷¹ -Bakınız, İslam Ans. C:24 Kahramanmaraş maddesi. -“Halife Hz. Ömer'in komutanı Ebu Ubeyde b. Cerrah Suriye'nin fethi sırasında Halid b. Velid'i Maraş taraflarına gönderdi. Halid şehri kuşattı, halka zarar vermemek kaydıyla Maraş'ı aldı.”(16/637)

⁴⁷² - Bakınız, Adab, M.b. Abdullah Hani, Erkam Yay. S:49-52 “Ahmet Yesevi'nin ilim ve feyz aldığı kişi Yusuf Hemedani'dir(1048-1141). Yusuf Hemedani ise Ebu Ali Farmedî'nin talebesidir(1016-1084). Ebu Ali Farmedî ise Ebu'l-Hasan harakani'nin talebesi ve halifesidir.

⁴⁷³ -Muhammed b. Münevver, çev. Süleyman Uludağ, *Tevhidin Sırları*, Kabalcı Yay., İstanbul 2004, s. 248.

⁴⁷⁴ -Bakınız, İslam Ans. C: 36 Selçuklular Mad. “Maveraünnehir'de sıkıntı içinde olan Tuğrul ve Çağrı beyler daha elverişli topraklar aramaya karar verdiler. Tuğrul Bey çöllere çekilirken Çağrı Bey, 3000 kişilik bir süvari birliğinin başında Gazneli hakimiyetindeki Horasan'dan Anadolu'ya doğru hareket etti(1016-1021).”

⁴⁷⁵ - Sami Özcan, Harakani,önsöz, Harakani Vakfı Yayınları, Kars

metodunun” temel prensibini izhar etmiştir. O, bir taraftan gönüllerin fethi için gayret sarf ederken diğer taraftan maddi cihada hem fikir öncülüğü etmiş hem de fiilen katılmıştır. Tuğrul Bey, (990-1063) Çağrı Bey, (989-1060) ve Gazneli Mahmud (971-1030) ile görüşüp onlara taktik ve cesaret vermiş, cihada teşvik etmiştir. Tuğrul Bey’i güneşe, Çağrı Bey’i batıya, Gazneli Mahmud’u doğuya yönlendiren odur.

Alparslan’ın Anadolu’ya girişi, 1064’te Kars’ı ve Anı’yı (Şehristan) fethetmesi İslam Medeniyeti açısından dönüm noktası olmuştur. Bu fethin gerçekleşmesine Ebu’l-Hasan Harakani, gönülleri sevgi ile yumuşatmak suretiyle zemin hazırlamıştır. Bu sebeple “Harakani, Büyük Selçuklu Medeniyetinin ve arkasından gelen Osmanlı Devletinin ruhudur” dense mübalağa olmaz.

Büyük bir mücahit, alperen, civanmert olan Ebu’l-Hasan Harakani hazretleri aynı zamanda şu dört guruba öncülük etmiştir:

- 1-Mutasavvıflar,
- 2- Devlet adamları,
- 3- Bilim adamları,
- 4- Halk.

Ebu’l-Hasan Harakani mutasavvıflara öncülük etmiştir.

Tasavvuf geleneği onunla kurumsal kimlik kazanmıştır. Kendinden sonra gelip de ondan etkilenmeyen, istifade etmeyen mutasavvıf neredeyse yok gibidir. Ebu Ali Farmedi (1016-1084), Yusuf Hemedani (1048-1141), Abdülkerim Kuşeyri (986-1072), Ebu’l-Kasım Gürkani, Yunus Emre (1240-1321), Ebu Said Ebu’l-Hayr (967-1049), Abdullah Ensari (1006-1089), Feridüddin Attar (1145-1220), Ahi Evran (1171-1261), Mevlana Celaleddin (1207-1273), Ahmet Yesevi (1093-1166), İmam Gazali (1058-1111) gibi daha nice gönül ehli eren, alperen, alim-i billah gönül erleri ondan istifade etmiş, feyz almış, sohbetlerine ve kitaplarına konu etmişlerdir.⁴⁷⁶

Harakani, Hz. Ebubekir’e (r.a) dayanan “Sıddıkiye” yolunun yedinci halkasını oluşturmaktadır ve Hz. Ali’ye (r.a) atfedilen “Haydariye” yolunun da silsilesinde yer almaktadır. Ayrıca “Üveysi meşreb” olması da meşhurdur.

Ebu’l-Hasan Harakani devlet adamlarına öncülük etmiştir.

⁴⁷⁶ -Bakınız,Hasan Çiftçi, Şeyh Ebu’l-Hasan Harakani, S : 97-123

Gazneli Mahmut, Tuğrul Bey, Çağrı Bey ve Nizamülmülk, bizatihi Harakani ile görüşmüş ve ondan istifade etmişlerdir.⁴⁷⁷ Onun Gazneli Mahmud'u doğuya, Çağrı Bey'i batıya ve Tuğrul Beyi güneye yönlendirmesinin altında yatan gerçek sebep, Gaznelilerle Selçuklular arasındaki kardeş kavgasını bitirme düşüncesidir. Çağrı Bey'in terbiyesinde büyüyen Sultan Alparslan (1029-1072) her ne kadar Harakani döneminde çocuk ise de babası vasıtasıyla ondan etkilendiğine şüphe yoktur. Yine Melikşah ve veziri Nizamülmülk'te de etkisinin olduğunu Ebu Ali Farmedi'nin talebesi ve Nizamiye Medreseleri'nin Başmüderrisi İmam Gazali'nin eserlerinden çıkartmak mümkündür.

Ebu'l-Hasan Harakani bilim adamlarına öncülük etmiştir.

Tasavvufi ve siyasi önderlere yön veren Harakani Hazretleri sadece batını ilimlerle yetinmeyip zahiri ilimlerin de öncülüğünü yapmış; İbn-i Sina'ya tıpta, Biruni'ye astronomide, Nizamülmülk'e fen bilimlerinde hocalık etmiştir. Harakani, cüzzamlı hastaları tedavi etmiştir. Şöyle ki, herkes cüzzamlılardan kaçarken, Harakani hamamlara götürerek onların yaralarını temizlemiştir.⁴⁷⁸

Ebu'l-Hasan Harakani halka öncülük etmiştir.

İslam'ın yayılması, doğuya ve batıya ulaşmasında birçok unsur vardır. Ama en önemli unsur hiç şüphe yok ki dervişlerden ve alperenlerden oluşan halk tabakasıdır. Bunlar Horasan Erenleridir, Harakanî dervişleridir, civanmertlerdir, fütüvvet ehlidir. Harakanî Hazretleri dünyayı ilim ve irfanla gönülleri aşk ve muhabbetle tezyin etmiş, nice faziletli insanlar onun tekkesinde yetişmiştir.

Ebu'l-Hasan Harakani ile başlayan Anadolu'nun manevi fütuhâtı talebelerinden Ebu Ali Farmedi'den ve Yusuf Hemedani'den sonra gelen Ahmet Yesevi ile hız kazanmıştır. Üç kıtada hükümrânlık süren Selçuklu ve Osmanlı Medeniyeti askeri olarak zayıflayınca, silahla alınan tüm toprakları terk etmek zorunda kalmıştır. Ancak gönülle fethedilen Anadolu topraklarına düşman silahı işlememiş, buralar en zor günlerde bile hep İslam yurdu olarak kalmıştır.

Anadolu'da Türkler tarafından yapılan ilk camii ve medrese Kars'ta kurulmuştur. Şehrîstan'ın (Anı) ve Kars'ın fethinden sonra, Sultan Alparslan'ın emriyle Anı Valisi Emir Ebul Manuchar, Ebu'l Manuchar Camii ve Medresesini Anı'da, Harakanî Camiini ise (Evliya Mescid ve Harakanî Kümbeti) Kars'ta yaptırmıştır.⁴⁷⁹

⁴⁷⁷ -a.g.e. S :148

⁴⁷⁸ -a.g.e. S : 144

⁴⁷⁹ -Seyit Lokman, Şehinşahname'de Kars'ın İmarı

Anadolu'nun meşhur tarihçisi Kadı Burhaneddin Ebu Nasr, Anı Medreselerinde yetişmiştir. Aynı zamanda bilgin ve şair olan tarihçimiz “Enisül Kulub” adında yedi kitaplık eseri yazmıştır. 1343'te vefat etmiş olan Hadis ve Fıkıh ilimlerinin büyük âlimi Ömer Vecihüddin de Kars'ta yetişmiştir. Yine Kars'ta doğup, babasının rahle-i tedrisatında yetişen ve 1367'de vefat etmiş olan Şerafeddin Muhammed'in ismi Merzifon'da oturduğu mahallede halen yaşatılmaktadır.

Kars denilince akla Ebul-Hasan Harakanî, Ebul-Hasan Harakanî denilince Anadolu akla gelir. Çünkü Harakanî Anadolu'nun ruhudur, mayasıdır, özüdür.

Bugün aşk ve hikmet evi olan Anadolu baştanbaşa mabetlerle, dergâh ve medreselerle, ulu camii ve evliyalarla dolu ise bunda Ebu'l-Hasan Harakani'nin payı inkar edilemez.

Anı'ya, Kars'a ve Anadolu'ya baktığımızda İslam Medeniyetinin zerafetini, letafetini ve zengin güzelliklerini görürüz. Anı'da 1150 yıllarından kalma bu günkü hamamlara taş çıkartacak hamamlar kısmen hala ayakta. Bu güzellikler bin yıldan beridir diğer medeniyetleri de bağrında yaşatmış, onların kültürlerine de sahip çıkmıştır.

Konuşmamızı Harakanî hazretlerinin konumuza ışık tutan sözlerinden bir demet sunarak bitirmek istiyoruz. Harakani hazretleri buyuruyor ki:

“Herkes sabah uyanır, kalkar. Âlim ilmini, zâhid zühdünü, tacir de ticaretini artırmanın peşine düşer. Ebul-Hasan ise bir kardeşinin gönlünü huzura ve rahata kavuşturmanın derindedir.”⁴⁸⁰

“Bir mümini incitmeden sabahtan akşama varan bir kimse o gün akşama kadar Peygamber'le yaşamış olur. Eğer mümini incitirse Allah onun o günkü ibadetini kabul etmez.”⁴⁸¹

“Namaz kılıp oruç tutan kimse halka, tefekkür eden kimse Hakka yakındır.”⁴⁸²

⁴⁸⁰ -Feridüddin Attar, çev. Süleyman Uludağ, *Tezkirat'ül-Evliya*, Kabalcı Yay. s. 611

⁴⁸¹ -Feridüddin Attar, çev. Süleyman Uludağ, *Tezkirat'ül-Evliya*, Kabalcı Yay. s. 628

⁴⁸² - Feridüddin Attar, çev. Süleyman Uludağ, *Tezkirat'ül-Evliya*, Kabalcı Yay. s. 633